

set, poliittiset ja yhteiskunnalliset kytkennät, joiden Emig uskoo nousevan yhä tärkeämmiksi. Merkittävää on myös huomata, että mitä arvovaltaisempi alkuperäinen tietolähde oli, sitä helpompaa oli julkisuuskynnyksen ylittyminen.

Emigin esittämiä tuloksia voidaan tulkita lyhyesti: Urheilujulkisuus suosii sellaisia juttuja, jotka tähtäävät urheilun itsensä (urheiluliikkeen, johdon, järjestöjen ja urheilijoiden) vahvistamiseen ja sitä kautta menestymiseen. Urheilulle "vieraat" teemat pysyvät urheilujulkisuudelle vieraina; tutkivaan urheilujournalismiin on pitkä matka.

Tässä yhteydessä on turha taittaa peistä siitä, mitä Emig mahtaa lopulta tarkoittaa tutkivalla urheilujournalismilla. Omaan unhoonsa voidaan painaa myös ne loppuluvun teknisdeterministiset löpinät, joilla Emig vannottaa uusien teknisten mahdollisuuksien nimeen. Sen sijaan on syytä antaa kiitosta Emigille tiedosta, että valtakunnallisissa lehdissä (poikkeuksena Die Welt) on urheilutoimittajia keskimäärin 10, jotka tekevät 1-7,5 sivua päivästä riippuen. Ns. maakunnan lehdissä urheilutoimittajia on keskimäärin puolet tuosta määrästä, mutta urheilusivuja nämä tekevät vähintäänkin yhtä paljon, joskus enemmänkin. Sama suuntahan on meillä Suomessakin: maakuntalehdet kilpailevat yhä määrällä, kun valtakunnan lehdistö yrittää jo panostaa laatuun.

Seppo Pänkäläinen

Näkökulmia STT:n uutisiin

RANTANEN, Terhi. "STT:n uutisia" sadan vuoden varrelta. Weilin + Göös, Espoo 1987. 172 s.

Suomalainen uutistoimisto täytti hiljattain pyöreitä vuosia, sillä loka-marraskuun vaihteessa 1987 tuli kuluneeksi sata vuotta siitä, kun Woldemar Westzynthiuksen Finska Telegrambyrån – Suomen Sähkösanomatoimisto lähetti ensimmäisen uutisensa. Tätä tapahtumaa on juhlistettu nyt käsillä olevalla teoksella, jonka takana ei kuitenkaan ole Westzynthiuksen jalanjäljissä vuodesta 1915 kulkenut Suomen Tietotoimisto (STT), kuten teoksen nimestä saattaisi päätellä, vaan yksityinen tutkija ja kaupallinen kustantaja.

Tutkijan tavoitteena ei ole ollut kirjoittaa suomalaisen uutistoimistojen historiaa tai edes historiikkaa, vaan hän käsittelee uutistoimistoja ja uutisvälitystä maassamme sadan vuoden aikaperiodin sisällä kolmesta eri näkökulmasta, kolmessa erillisessä artikkelissa. Ensimmäinen näistä keskittyy selvittämään uutistoimistojen

omistus- ja asiakassuhteita. Toisessa tarkastellaan uutisten välittymistä Suomeen uutistoimistojen kautta, ja kolmannessa käsitellään valtiovallan kontrollin vaikutusta uutistoimistoihin ja niiden harjoittamaan uutisvälitykseen maassamme.

Rantanen ilmoittaa lähtökohdakseen lisäksi pyrki- myksen tarkastella menneisyyttä nykyisyyden kysymyksen kautta. Tämän varauksen tarkoituksena on ilmeisesti korostaa tutkijan sidonnaisuutta omaan aikaansa, sillä muuten ei voi ymmärtää, miten käsiteltävät ongelmat olisivat erityisen aktuelleja juuri tässä ja nyt. Omien sidonnaisuuksien tiedostaminen toki edistää tutkimuksen onnistumista. Vaikka menneisyyden tutkijoita yleensä opastetaan lähestymään tutkimuskohdettaan sen omista lähtökohdista ja menneisyyden edellytyksistä käsin, ei nähdäkseni pidä yrittää kieltää tutkijan omia aikasidonnaisuuksia. Ne ohjaavat hänen mielenkiintoaan suuntautumaan esimerkiksi juuri tiettyihin ongelmiin. Tämän kiinnostuksen joko tietoisena tai tiedostamattomana syynä usein ovat tutkijan omassa ympäristössä havaitsemat kehitysilmiot, joiden taustoja hän ryhtyy selvittämään ja analysoimaan. Siinä ei kaikei ole mitään väärää, pikemminkin päinvastoin. Kokonaan toinen kysymys on sitten se, miten itse tutkimus suoritetaan: Otaanko mittapuuksi nykyisyys, siis menneisyyden ihmisten tulevaisuus, josta he eivät elinaikanaan vielä aavista- neet juuri mitään, vai eteneekö tutkija silloin menneessä ajassa sen omien edellytysten, yhteiskuntakehityksen, tietämyksen, asennemaailman, kulttuurin pohjalla. Terhi Rantanen on pyrkinyt selvästi uutistoimistojen kehitystä tutkiessaan ottamaan huomioon ajassa tapahtuneet muutokset, joskin näin suppeassa esityksessä moninaisten vaikutussuhteiden selvittely jää usein pelkän toteamuksen varaan.

Eräs esimerkki puutteellisesta aikakauden tuntemuksesta tulee esiin, kun tutkija päätelee, että Pietarin Sähkösanomatoimiston maksujen korotukset aiheuttivat "suomalaisten uutistoimistojen taloudellisen kurjistumisen" (s.140) autonomian kauden lopussa. Vuosina 1916 ja 1917 maksuja korotettiin ensin 50% ja sitten 100%, mutta vuosina 1915 – 17 kuluttajahinnat Suomessa kohosivat lähes puolitoistakertaisiksi ja ruplan arvo, johon pietarilaisen toimiston maksut luonnollisesti pohjautuivat, laski ensimmäisen maailmansodan loppuvaiheessa vielä markkaakin nopeammin. Korotukset noudattivat siis suunnilleen yleistä hintakehitystä. Jos samaan aikaan tapahtui "taloudellista kurjistumista", sen syytä olisi syytä etsiä muualta.

Kaikkiaan uutistoimistoja kuvaava tutkimus on verrattain suppeasti kirjoitettu, mistä myös johtuu esityksen toteava tyyli. Monien asioiden mieltäminen edellyttää lukijalta jo jonkinmoista asioiden tuntemusta. Lisäksi suuri joukko mielenkiintoisia kysymyksiä sivuutetaan ly-

hyillä lauseilla tai sivuhuomautuksilla. Rantasen tutkimuksen lähteaineisto on kuitenkin varsin laaja. Suomalaisen arkistoaineiston ohella on käytetty sekä ruotsalaisen TT:n materiaalia että autonomian kautta koskevia venäläisiä asiakirjoja. Niiden pohjalta olisi varmasti ollut mahdollista syventyä monipuolisemmankin analyysin tekoon. Masentavaa sen sijaan on todeta, että Terhi Rantanen on yksi monista tutkijoista, jotka turhaan ovat saaneet kolkutella Sanoma OY:n arkiston ovia.

Uutisvälitystä koskevan artikkelin lähtökohdaksi on valittu Raymond Williamsin lähinnä kirjallisuuden piirissä ilmenneitä kulttuuri-ilmiöitä koskeva teoria hallitsevista, nousevista ja laskevista virtauksista. Kun Rantasen tutkimuksessa kulttuurivirtauksella kuitenkin tarkoitetaan uutistoimiston uutisvälitystä eikä edes koko uutisvälityksen kenttää, teoria on todella puristettu miniatyyrikokoon. Mielestäni tällainen teorian sovellutus olisi syytä asettaa kyseenalaiseksi. Kun sitten saadaan tutkimustulokseksi, että autonomian kaudella uutisvälitystä hallitsi venäläinen vaikutus tai että sen jälkeen aina 1960-luvun alkuun kansainvälinen uutisaines suodattui Suomeen Ruotsin kautta, tyyptellään ilmiöitä todella ahtaasta ikkuna-aukosta katsottuna. Vaikka onkin totta, että venäläiset toimistot välittivät ulkomaiset uutissähkeet, autonomian kaudella valtaosa sanomalehtien ulkomaan uutisista saatiin saksimalla ulkomaisia lehtiä, ja pääaineistona olivat lännestä tulleet lehdet. Lehtien uutiskuva ei siis suinkaan eräitä poikkeusaikojakaan lukuunottamatta ollut venäläisten välittämä. Itsenäisyyden ajan alkupuoliskolla taas TT todella välitti Reutersin aineiston Suomeen, ja käytännössä se oli sama materiaali, jonka Ruotsin lehdet saivat, mutta sen lisäksi tietoja tuli koko ajan muualtakin. Tekijä onkin itse kumonnut ruotsalaista hegemoniaa koskevan väitteensä selvittämällä mm. saksalaisen DNB:n uutisvälitystä 1930-luvulla sekä toisen maailmansodan aikana ja lehtien suoria suhteita ulkomaisiin toimistoihin.

Valtiovallan ja uutistoimiston suhteita käsitellessään Rantanen korostaa suurta muutosta itsenäistymisen taustalla. Taustana on se, että valtiotalta on autonomian kaudella nähty lähes yksinomaan venäläisenä instituutiona. Kysymys on kuitenkin hieman mutkikkampi ja koskee suhtautumista toisaalta venäläisiin ja toisaalta suomalaisiin valtioelimiin. Suomalaiset valtioelimet, kansanedustuslaitos ja senaatti, kehittyivät etenkin autonomian kauden lopulla (mm. yksikamarinen eduskunta) ja nauttivat huomattavaa arvostusta. Tämä taas oli pohjana venäläisen järjestelmän torjumiselle silloin kun ristiriitoja Venäjän hallituksen kanssa syntyi, sillä venä-

laisten pelättiin syrjäyttävän kotimaiset hallintolaitokset. Sensuuri koettiin myös yleensä venäläisten painostuskeinoksi. Itsenäistymisen jälkeen entiset suomalaiset valtioelimet jatkoivat toimintaansa, nyt myös korkeimman vallan haltijana, ja tätä järjestelmää STT:nkin oli helppo asettua tukemaan. Oman vivahteensa tähän tuo vielä kansalaissodan jälkivaiheen aatteellinen ilmasto, "valkoisen Suomen" rakentaminen.

Palatkaamme vielä teoksen lähtökohtaan: kolmena artikkelina tarjottuihin näkökulmiin. Valinta vaikutti mielenkiintoiselta tapauksessa, jossa tavoitteenakaan ei ole kokonaistutkimus. Lukijalle muodostui kuitenkin ongelmaksi hyppely edestakaisin ajassa ja se, että tutkitavat asiat kietoutuivat kovin läheisesti yhteen. Valtiovallan valvonta vaikutti omistussuhteisiin, uutistarjontaa asiakassuhteisiin, valtiovallan kontrolli uutisvälityksen mahdollisuuksiin jne. Monimuotoisten artikkelien välisten vaikutussuhteiden verkoston tekijä on pilogissaan toki kiitettävästi huomannut. Vaikka tekijä on halunnut kartiotaan kääntelemällä tuoda esiin uudenlaisia yhteyksiä eri ilmiöiden välillä, tutkimuskohteen pirstomisessa piilee kuitenkin vaara. Viipalointi saattaa myös hämärtää asioiden keskinäisiä suhteita ja niiden kokonaisvaltaista ymmärtämistä.

Siis summa summarum. Eiköhän olisi jo aika kirjoittaa suomalaisten uutistoimistojen kokonaishistoria? Se toisi sievän lisän vasta valmistuneeseen Suomen sanomalehdistön historiaan (ilm. marraskuussa 1988), jossa vain sivutaan tätä aihetta. Maamme uutistoimistojen kehitystä hamasta alusta lähtien on aikaisemmin yritetty hahmottaa ainoastaan kahdessa suppeassa teoksessa. E. A. Berg julkaisi jo 1952 kirjansa "Uutistoimistojen synty ja kehitys", ja 1962 STT juhlisti uutistoimistojen 75-vuotista taivalta G. Mårtenssonin historiikilla "Oy Suomen Tietotoimisto – Finska Notisbyrån Ab 75 vuotta". Terhi Rantasen tutkimus tuo esiin runsaasti kaivattua lisätietoa tältä alueelta, mutta jättää vielä monta sarkaa raijattavaksi.

Lopuksi sallittaneen muutama kritiikin sana teoksen muodosta. Monet otsikot ovat pitkiä ja raskaita, niissä pyritään jo kertomaan oleellinen kunkin luvun sisällöstä. Sitten lukijaa johdatetaan vielä sormella osoittaen muutaman rivin ingressillä käymään käsiksi itse tekstiin. Tämä toimisi ehkä, jos luvut olisivat kovin pitkiä, mutta kun tekstiä seuraa asiasta vain korkeintaan pari kolme sivua, johdattelu vaikuttaa liialliselta.

Pirkko Leino-Kaukiainen